

אוסף מקורות הכנה להקהל

מצוות הקהל נמצאת בסמיכות לחג הסוכות של שנת השמיטה.

אולי נכון לשאול דווקא כאן - "מה עניין שמיטה להר סיני" או בעצם למצוות הקהל?
מדוע מקהילים את העם דווקא פעם בשבע שנים ודווקא סמוך לסיומה של שנת
השמיטה?

החזקוני מוצא סיבה פרקטית, אבל יש בה עומק גדול. לדעתו, חג הסוכות של מוצאי
השמיטה הוא מועד שבאופן אמיתי אין לחקלאי מה לעשות בו. אם בשנה רגילה חג
הסוכות מהווה את אסיף התבואה, בשנת השמיטה אין מה לאסוף, ולכן החקלאי בטל
ממלאכתו ומגיע למעמד הקהל על מנת לאסוף מזון רוחני לשבע השנים הבאות.
אך בעיני יש כאן מדרגה נוספת. שנת השמיטה היא שנה בה אדם יוצא לסוג של "שנת
שבתון". שנה שבה הוא יכול לעסוק ברוח, בלימוד התורה ובהתקרבות לקב"ה. הוא עולה
מדרגה אחר מדרגה בעולם הרוחני.

רגע לפני חזרתו של החקלאי לחיי המעשה והשכרה, לעולם שכולו חומר, אדמה וגידולי
שדה, הוא עוצר להתבוננות כיצד לוקחים את העושר הרוחני הגדול, את ההתקדמות
בקודש שעשיתי בשנה האחרונה ומייצרים את המדרגה הבאה בתוך ימי המעשה.
אפשר לומר שמצוות הקהל דומה ברעיון שלה לברכת ההבדלה בשבת - היכולת שלנו
לקחת את ההתעלות הרוחנית של השבת ולהעבירה לחיי המעשה.
מצורפת לכם חוברת חשובה זו, המאפשרת לכם אנשי וגשות חינוך יקרים/ות להעביר את
ערך מצוות ההקהל לא רק במעשה, אלא גם בלימוד מותאם בכיתות. כולנו תקווה שבכל
מוסד ומוסד ייקרו את המצווה החשובה הזו, ילמדו עליה ואף יערבו טקס מתאים ומרומם
- נשים, אנשים וטף.

ישר כח גדול לרב חגי כהן ולצוות הרבנים המחוזי על ההשקעה הגדולה בהפקת חוברת
זו, וכולי תקווה שתצמאו אותו בעזר לתכנון אירועי ההקהל.
בהצלחה רבה,

למורה:

מעמד הקהל געדרך כל שבע שנים- במוצאי השמיטה בחג הסוכות בירושלים.
מלך ישראל ההולך תמיד עם ספר תורה ברוך על זרועו, קורא את התורה לפני
כל עם ישראל ובנך מוסר את המסר הגדול- תורת חיים ממלכתית היא תורתנו.

לפניך אוסף המקורות העיקריים ללימוד עם התלמידים - בהנהגה לקיום "זכר
למעמד הקהל".

המקורות מספר דברים - אותם קרא המלך בפני עם ישראל במעמד הקהל -
משולבים עם פרשנות רש"י וציטוטים מתוך גליונות לפרשה שבוע של נחמה
ליבוביץ, שגבחרה להיות הדמות של החמ"ד בשנת תשפ"ג.
כל מורה יבחר פרשה אחת או שתיים וילמד בהתאמה לביתו.
לדוגמא:

מחנך/ת כהן א' - תביים הצגה עם התלמידים על מעמד הקהל
מחנך/ת כהן ג' - תלמד את פרשת "ואהבת את ה' אלוקיך"
מחנך/ת כהן ח' - ילמד את פרשת המלך.
מחנך/ת כהן י' - ילמד את פרשת הברכות והקללות.
מומלץ על לימוד בחברותות!

בברכת התורה ובהצלחה

המלצות לעריכת "מעמד הקהל" בית ספרי

שלב מקדים

1. חלוקת הפסוקים ללמידה
בבתות.

כנס בית ספרי

2. מומלץ לעיין באתר "מינהל החינוך הדתי"
לחומרי עזר להכנת הכנס.

הצגת המעמד

3. אנשים גשים וטף רואים את מסירת
ספר התורה עד המלך - זה "מלך" קורא.

"שישו ושמחו בשמחת התורה"

4. שירה וריקודים עם ספר התורה.

מה זה מעמד הקהל?

בפרשת המלקה [מעמד הקהל] ביצד?

מוצאי יום טוב הראשון של חג [סוכות], בשמיני [בשנה השמינית] במוצאי שביעית,

עושין לו [למלך] בימה של עץ בעצרה, והוא יושב עליה, שונאמר [דברים לא] מקץ שבע שנים במעד וגו'.

חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת,

וראש הכנסת נותנה לסגן,

והסגן נותנה לכהן גדול,

וכהן גדול נותנה למלך,

והמלך עומד ומקבל וקורא יושב

אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד, ושבחוהו חכמים.

ובשהגיע [שם יז] ללא תוכל לתת עליה איש נכרי, זלגו עיניו דמעות.

אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו אתה, אחינו אתה.

וקורא:

1. מתחלת אלה הדברים [דברים א] עד שמע, ושמע [שם ו],

2. והיה אם שמע [שם יא],

3. עשור תעשור [שם יד],

4. כי תבלה לעשור [שם כו],

5. ופרשת המלקה [שם יז],

6. וברכות וקללות [שם כח], עד שגומר כל הפרשה.

ברכות שבהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של רגלים פחת מחילת העון:

[מסכת סוטה פרק ז' משנה ו']

משנה זו מתארת את מעמד הקהל האחרון שהיה בבית המקדש לפני חורבן בית המקדש השני.

טעמי מצוות הקהל

העברת התורה ממשנה ליהושע ולכל הדורות

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִינֵי כָל יִשְׂרָאֵל חֹזֵק וְאַמֶּץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילֵנָה אוֹתָם: וְה' הוּא הֵהָלֵךְ לִפְנֵיהֶּ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת: וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׁאִים אֶת אֲרֹן בְּרִית ה' וְאֵל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּצוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד שָׁנָה הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסְּכֹפֹת: בָּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וַיִּדְּאוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וּבְגִיָּהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאֶה אֶת ה' אֱלֹקֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: [דברים לא]

מתן תורה

מעמד "הקהל" הוא מעין שיחזור של מעמד הר סיני. "יום הקהל" - נקרא המעמד בתורה [דברים ט' י' ד'; י"ח ט"ז]. גם בית המקדש מקודש בזכות קודש הקדשים, שבו הארון, הלוחות והתורה שניתנו בסיני. לכן זוהי הנקודה המרכזית המלכדת את כל עם ישראל. "תלפיות" - תל שכל הפיות פונים אליו. נמצאים כל ישראל מכוונים למקום אחד, ודרכו למקום ברוך הוא, האחד והמיוחד. וכשם שהתורה ניתנה בסיני אחרי שבעה שבועות. כך גם מעמד "הקהל" נקבע למוצאי שנת השמיטה, אחרי שבע שנים. כאן ניתנת התשובה לשאלה הגדולה הפותחת את מצוות השמיטה: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני?" [רש"י ויקרא כ"ה א']. והתשובה היא, שכל השמיטה מיועדת לקראת מצוות "הקהל", שהיא חזרה על מעמד הר-סיני, "יום הקהל", היום בו נוצרה הציבוריות הישראלית על ידי התורה.

התורה לעם ישראל

לפי שכל עיקרון של עם ישראל היא התורה, ובה יפרדו מכל אומה ולשון להיות זוכין לחיי עד, תענוג נצחי שאין למעלה הימנו בגבראים. על כן בהיות כל עיקרן בה, ראוי שיקהלו הכל יחד בזמן אחד מן הזמנים לשמוע דבריה, ולהיות הקול יוצא בתוך כל העם, אנשים ונשים וטף, לאמור: מה הקיבוץ הרב הזה שנתקבצנו יחד כולנו? ותהיה התשובה: לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארתנו. ויבואו מתוך כך לספר בגודל שבחה והוד ערכה ויבניסו הכל בלבם חשקה. ועם החשק בה ילמדו לדעת את השם ויזכו לעובה, וישמח השם במעשיו. ובענין שכתוב בפרוש בואת המצוה, ולמען ילמדו וידאו את ה'. [ספר החינוך]

במעמד זה מתקיימת ההבטחה
בסיני: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
וגוי קדוש". (הרב יעקב אריאל)
סכמו בלשונכם אחד מטעמי
מצוות הקהל!

פרשה ראשונה - אהבת ה'

[א] וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם לִלְמַד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְדִים לַשָּׁמַיִם
[ב] לִמְעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת כָּל חֻקֹּתָיו וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מֵצִוֶּה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבָנָה כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְבֶּן יְמֶיךָ: [ג] וְשָׁמַעְתָּ יִשְׂרָאֵל וְשָׁמַרְתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבֹּן מֵאֵד בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר ה'
[אֱלֹקֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ: [ב]
[ד] שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד: [ה] וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְכָּהּ וּבְכָל נַפְשָׁהּ וּבְכָל מְאֹדָהּ: [ו] וְהָיוּ
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֶנְכִי מֵצִוֶּה הַיּוֹם עַל לִבְכָּהּ: [ז] וְשָׁנַנְתָּם לְבִגְיָה וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִנְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ
וּבְשֹׁכְנְךָ וּבְקִוְיָהּ: [ח] וְקִשְׁרַתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטָטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: [ט] וּבִתְבַּתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ

רצ"י

{ז} ושננתם. לשון חדוד הוא, שיהיו מחודדים
בפיר, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך
לגמגם בו, אלא אמור לו מיד (ספרי לד.): לבניך.
אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים
קרוים בניס, שנאמר בניס אתם לה' אלקיכם
(דברים יד, א.), ואומר בני הנביאים אשר בבית אל
(מלכים-ב, יב.), וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל
ישראל וקראם בניס, שנאמר בני עתה אל תשלו
(דברי הימים-ב, כט, יא.), וכשם שהתלמידים
קרוים בניס, שנאמר בניס אתם לה' אלקיכם, כך
הרב קרוי אב, שנאמר אבי אבי רכב ישראל וגו'
(מלכים-ב, יב.): ודברת בם. שלא יהא עיקר
דבורך אלא בם, עשם עיקר ואל תעשם טפל
(ספרי לד.): ובשכבך. יכול אפילו שכב בחצי היום,
תלמוד לומר ובקומך, יכול אפילו עמד בחצי
הלילה, תלמוד לומר בשבתך בביתך ובלכתך
בדרך, דרך ארץ דברה תורה (ספרי שם), זמן
שכיבה וזמן קימה:
{ח} וקשרתם לאות על ידך. אלו תפילין שבזרוע:
והיו לטטפת בין עיניך. אלו תפילין שבראש, ועל
שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט בכתפי
שתיים, פת באפריקי שתיים: {ט} מזוזת ביתך.
מזוזת כתיב, שאין צריך אלא אחת: ובשערך.
לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות
(יומא יא.):

{ד} ה' אלקינו ה' אחד. ה' שהוא אלקינו עתה,
ולא אלהי האומות עובדי אלילים, הוא עתיד
להיות ה' אחד, שנאמר כי אז אהפוך אל עמים
שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' (צפניה ג, ט.).
ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
(זכריה יד, ג.):
{ה} ואהבת. עשה דבריו מאהבה, אינו דומה
עושה מאהבה לעושה מיראה, העושה אצל רבו
מיראה, כשהוא מטריח עליו, מניחו והולך לו
(ספרי לב.):
בכל לבבך. בשני יצריך דבר אחר בכל לבבך,
שלא יהיה לבך חלוק על המקום (ספרי שם):
ובכל נפשך. אפילו הוא נוטל את נפשך:
ובכל מאודך. בכל ממוןך, יש לך אדם שממונו
חביב עליו מגופו, לכך נאמר ובכל מאדך
(ברכות סא:). דבר אחר ובכל מאדך, בכל
מדה ומדה שמודד לך, בין במדה טובה בין
במדת פורענות, וכן בדוד הוא אומר, כוס ישועות
אשא וגו' (תהלים קטז, יג.) צרה ויגון אמצא וגו'
(שם ג.):

{ו} והיו הדברים. ומהו האהבה, והיו הדברים
האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק
בדרכיו (ספרי לג.): אשר אנכי מצוך היום. לא
יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה,
(מחשיבה) אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה

גליונות לפרשת שבוע נחמה ליבוביץ

ב"ה

דברים פרק ו, פסוקים ד - ט

מהי אהבה?

רמב"ם, הלכות תשובה פרק י' הלכה ג':

וניצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד, עד שתהא גפשו קשורה באהבת ה', וגמצא שוגה בה תמיד, כאילו חולה חולי אהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אישה, והוא שונה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד, כמו שציוונו "בכל לבבך ובכל גפשך" והוא ששלמה אמר דרך משל [שיר השירים] "כי חולת אהבה אני". וכל שיר השירים משל הוא לעניין זה.

שם, הלכה ו':

דבר ידוע וברור, שאין אהבת הקדוש ברוך הוא נקשרת בלבו של אדם, עד שישגה בה תמיד כדאוי, ויעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה כמו שציווה ואמר [דברים ו'] "בכל לבבך ובכל גפשך". אינו אוהב את הקדוש ברוך הוא אלא בדעה שידעוהו ועל פי הדעה תהיה האהבה, אם מעט - מעט, ואם הרבה - הרבה. לפיכך צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות, המודיעים לו את קונו, כפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שביארנו בהלכות יסודי התורה.

שאלות לכתות גבוהות
על המקורות שמביאה
נחמה ליבוביץ

1. מה היא אהבת ה'?
2. איך קונים את אהבת ה'?

שאלות להכנה והעמקה

1. מתי אנחנו אומרים מידי יום את פרשת "אהבת ה'?"
2. מה ההבדל בין אהבה ליראה?
3. "ושננתם לבניך" מה הוא שינון? מי הם בניך?
4. כיצד נקראים בלשון התורה תפילין של יד ותפילין של ראש?

פרשה שניה

שכר ועונש - השגחת ה' - קבלת המצוות

[יג] והיה אם-שמע תשמעו אל-מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את-ה' אלהיכם ולעבדו בכל-לבבכם ובכל-גפישכם: [יד] ונתתי מטר-ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשף ויצהרד: [טו] ונתתי עשב בשדה לבהמתך ואכלת ושבעת: [טז] השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: [יז] וחרה אף-ה' בכם ועצר את-השמים ולא-יהיה מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ה' נתן לכם: [יח] ושמעתם את-דברי אלה על-לבבכם ועל-גפישכם וקשרתם אתם לאות על-ידיכם והיו לעוטפת בין עיניכם: [יט] ולמדתם אתם את-בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשנבך ובקומך: [כ] ונתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך: [כא] למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם פנימי השמים על-הארץ: [דברים יא יג']

רשי"י

{יג} ונתתי מטר ארצכם. עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי (ספרי מא.). בעתו. בלילות, שלא יטריחו אתכם. דבר אחר בעתו, בלילי שבתות (ספרי מב.), שהכל מצויין בביתם: יורה. היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה, שמרוה את הארץ ואת הזרעים תענית ו.). ומלקוש. רביעה היורדת סמוך לקציר, למלאות התבואה בקשיה (שם), ולשון מלקוש דבר המאחר, כדמתרגמין והיה העטופים ללבן (בראשית ל, מב.), לקשיא. דבר אחר, לכך נקראת מלקוש, שיורדת על המלילות ועל הקשין: ואספת דגן. אתה תאספו אל הבית ולא אויבך, כענין שנאמר אם אתן את דגן וגו' כי מאספיו יאכלוהו (ישעיה 20, ח-ט.), ולא כענין שנאמר והיה אם זרע ישראל וגו' (שופטים ו, ג.):

{יג} והיה אם שמעו. והיה, מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים: והיה אם שמעו תשמעו. אם תשמע בישן תשמע בחדש (סוכה מו.), וכן אם שכח תשכח (דברים ח, יט.), אם התחלת לשכוח, סופך שתשכח כולה, שכן כתיב במגלה אם תעזבני יום יומים אעזבך: מצוה אתכם היום. שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום (ספרי ראה נח.). לאהבה את ה'. שלא תאמר הרי אני לומד בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רב, בשביל שאקבל שכר, אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה, וסוף הכבוד לבא: ולעבדו בכל לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה, שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר אלהך די אנת פלח ליה בתדירא (דניאל ו, יז.), וכי יש פולחן בבבל, אלא על שהיה מתפלל, שנאמר וכוין פתיחן ליה וגו' (שם יא.), וכן בדוד הוא אומר, תכון תפילתי קטורת לפניך (תהלים קמא, ב.): בכל לבבכם ובכל נפשכם. והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור:

{טו} ונתתי עשב בשדך. שלא תצטרך להוליכה (ג) למזבריות. דבר אחר, שתהיה גוזז תבואתך כל ימות הגשמים, ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר, ואינה פוחתת מדגנה (ספרי מג.). ואכלת ושבעת. הרי זו ברכה אחרת, שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים, ואכלת ושבעת: {טז} השמרו לכם. כיון שתהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה, שנאמר פן תאכל ושבעת (דברים ח, יב.), ובקרך וצאנך ירביין (שם יג.), מה הוא אומר אחריו, ורם לבבך ושכחת (שם יד.): וסרתם. לפרוש מן התורה, ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים, שכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת אלילים, וכן דוד הוא אומר, כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד וגו' (שמואל-א כו, יט.), ומי אמר לו כן, אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה, הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים. שהם אחרים לעובדיהם, צועק אליו ואינו עונהו (ספרי מג.), נמצא עשוי לו כנכרי: {יז} את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה, כענין שנאמר זרעתם הרבה והבא מעט (חגי א, ו.):

ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא, משל למי ששלח בנו לבית המשתה, והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך, ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מצרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, נטלוהו בידיהו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין (ספרי שם): מהרה. איני נותן לכם ארכא, ואם תאמרו והלא נתנה ארכא לדור המבול, שנאמר והיו ימיו מאה ועשרים שנה (בראשית ו, ג.), דור המבול לא היה להם ממי ללמוד, ואתם יש לכם ממי ללמוד (ספרי שם): {יח} ושמתם את דברי. אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות, הניחו תפילין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר הציבי לך ציונים (ירמיה לא, כ. ספרי שם): {יט} לדבר בס. משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה, שיהא זה למוד דבורו, מכאן אמרו, כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו מסיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה (ספרי מו.), ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוברו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בס וגו': {כא} למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם עשיתם כן ירבו, ואם לאו לא ירבו, שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו:

שאלות לעיון והעמקה מתוך גליונות לפרשת השבוע - נחמה ליבוביץ

א. פרשה ראשונה ופרשה שניה של קריאת שמע

מקובלנו כי פרשה ראשונה של קריאת שמע [ו', ד'-ט'] היא "קבלת עול מלכות שמים",

ופרשה שניה של קריאת שמע [י"א, י"ג-כ"א] היא "קבלת עול מצוות".

1. מה הם ההבדלים הענייניים והלשוניים שבין שתי הפרשות, המעידים על ההבדל הגל

2. התוכל למצוא על פי זה גם סיבה לכך, למה לא נאמר גם בפרשה זו "בכל מאדך"

ב. תלמוד ומעשה

פסוק י"ג - "וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם"

ספרי:

"בנל לבבכם ובנל נפשכם" - והלא נבר נאמר [דברים ו' ה'] "בנל לבבך ובנל נפשך"?

באן - לתלמוד, באן - למעשה.

• מה שואל ה"ספרי"?

• מה עונה ה"ספרי"?

פרשה שלישית - מעשרות

[יג] עָשׂוֹר תַּעֲשׂוֹר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרַע הַיָּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: [כג] וְאָבִלָתָּ לַפָּנִי ה' אֱלֹקֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לָשׁוֹן שְׁמוֹ שֵׁם מַעֲשֹׂר דִּגְגָהּ תִּירְשָׁה וְיִצְהָרָה וּגְבֻדֹת בִּקְרָה וְצֹאנָה לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כָּל הַיָּמִים: [כד] וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּה הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֹתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לָשׁוֹן שְׁמוֹ שֵׁם כִּי יִבְרָכָה ה' אֱלֹקֶיךָ: [כה] וְנִתְּתָה בַּפֶּסֶף וְצִדָּת הַפֶּסֶף בִּידָה וְהִלָּכָתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ בּוֹ: [כו] וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֹּאמֹר נִפְשָׁה בַּבֶּקֶר וּבַצֹּאן וּבִיּוֹן וּבַשֹּׂכֶר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלָה נִפְשָׁה וְאָבִלָתָּ שֵׁם לַפָּנִי ה' אֱלֹקֶיךָ וְשִׁמַּחְתָּ אֹתָהּ וּבִיתָהּ: [כז] וְהָלֹוֹי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיהָ לֹא תַעֲזֹבֶנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ: [ס] [כח] מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעֲשֹׂר תְּבוּאָתָה בַּשָּׂנָה הַהוּא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיהָ: [כט] וְכֹא הָלֹוִי כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהָגֵד וְהִיָּתוֹם וְהָאֵלְמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיהָ וְאָבִלוֹ וְשִׁבְעֹו לְמַעַן יִבְרָכָה ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה

רש"י

{כב} עשר תעשר. מה ענין זה אצל זה, אמר להם הקב"ה לישראל, לא תגרמו לי לבשל גזיזים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר ושדפה לפני קמה (מלכים-ב יט, כו.), וכן לענין בכורים: שנה שנה. מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי קה.):

{כג} ואכלת וגו'. זה מעשר שני, שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללוים, שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל וגו' (במדבר מפורש ולד, ולדות הארץ, וראוי למאכל אדם וכו') (בבא קמא סג. ספרי קז.):

{כז} והלוי וגו' לא תעזבונו. מליתן לו מעשר ראשון: כי אין לו חלק ונחלה עמך. יצאו לקט שכחה ופאה והפקר, שאף הוא יש לו חלק עמך בהן כמוך, ואינן חייבין במעשר (ספרי קח.):

{כח} מקצה שלש שנים. בא ולמד, שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה לשמטה, שיבערם מן הבית בשלישית:

{כט} ובא הלוי. ויטול מעשר ראשון: והגר והיתום. ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים: ואכלו ושבעו. תן להם כדי שביעה, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו', ואתה מוליך לירושלים במעשר של שנה ראשונה ושניה שהשהית, ומתודה בערתי הקודש מן הבית (דברים כו, יג.), כמו שמפורש בכי תכלה לעשר (שם יב.):

{ל} ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר ואכלתם אותו בכל מקום (שם לא.), על כרחך זה מעשר אחר הוא:

{כד} כי יברכך. שתהא התבואה מרובה לשאת:

{כו} בכל אשר תאוו נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלך נפשך. חזר וכלל, מה הפרט

שאלות לעיון והעמקה מתוך גליונות לפרשת השבוע - נחמה ליבוביץ

מי מקבל את המעשרות?

בטעם מעשר שני (עשירית מהפירות והירקות הנאכל בירושלים)
 "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֵׁכֶן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֵׂר
 דָּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה'
 אֱ-לֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (פסוק כ"ג)
 רשב"ם: ד"ה למען תלמד ליראה את ה': כשתראה מקום שכינה
 וכוהנים בעבודתם ולוויים בדוכנם וישראל במעמדם.
 ספורנו: ד"ה למען תלמד ליראה: כי במקום הנבחר למקדש יהיה בית
 דין הגדול להבין ולהורות.

פרשה רביעית - ביעור מעשרות

[יב] בִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר אֶת כָּל מַעֲשׂוֹר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית שָׁנַת הַמַּעֲשׂוֹר וְנִתְּתָה לַלֵּוִי לַגֵּר לִיתּוֹם וּלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בְשַׁעְרֶיךָ וּשְׂבָעוּ: [יג] וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נִתְּתִיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לִיתּוֹם וּלְאַלְמָנָה כְּכֹל מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי לֹא עֲבַדְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: [יד] לֹא אֶכְלֵתִי בְּאֶנִּי מִמֶּנּוּ וְלֹא בְעֶרְתִּי מִמֶּנּוּ בְטֶמְאָה וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לָמֵת שְׁמַעְתִּי בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵי עֲשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִנִּי: [טו] הִשְׁקִיפָה מִמַּעַן קִדְשָׁהּ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: [ס] [טז] הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקֶיךָ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֵת הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעֲשִׂיתָ אוֹתָם כְּכֹל לְבִבְךָ וּבְכָל נִפְשָׁךָ: [יז] אֶת ה' הָאֱמַרְתָּ הַיּוֹם לֵהְיוֹת לָךְ לֵאלֹהִים וּלְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלוֹ: [יח] וְה' הָאֱמִירְךָ הַיּוֹם לֵהְיוֹת לְךָ לְעַם סֻגְלָה בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וּלְשַׁמֵּר כָּל מִצְוֹתָיו: [יט] וְלִתְּתָה עֲלֵיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלֶה וּלְשֹׁם וּלְתַפְאֶרֶת וּלְהִיתָךְ עִם קְדֹשׁ לֵה' אֱלֹקֶיךָ בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר: [פ] [דברים נו']

רצ"י

הרי שתי מעשרות, ובא ולמדך כאן בשנה השלישית, שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד, ואיזה, זה מעשר ראשון, ותחת מעשר שני יתן מעשר עני, שנאמר כאן. ונתתה ללוי. את אשר לו הרי מעשר ראשון. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם כדי שבען, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו' (פאה פ"ח מ"ה. ספרי שג.): {יג} ואמרת לפני ה' אלקיך. התודה שנתת מעשרותיך (סוטה לב.): בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי (ספרי שג.), ולמדך, שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים, שצריך להעלותם עכשיו: וגם נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם, לרבות תרומה (שם) ובכורים: ולגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני: ככל מצותך. נתתם כסדרן, לא הקדמתי תרומה

{יב} כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשרות של שנה השלישית, קבע זמן הביעור והויזוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר מקצה שלש שנים תוציא וגו' (דברים יד, כח.), נאמר כאן מקץ, ונאמר להלן מקץ שבע שנים (שם לא, י). לענין הקהל, מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר, מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין בו, וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות, נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו, הצריכו הכתוב לבערו מן הבית: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, ששנה ראשונה ושניה של שמטה נוהג בהן מעשר ראשון, כמו שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר (במדבר יח, כו.), ומעשר שני, שנאמר ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך (דברים יד, כג.),

: שמעתי בקול ה' אלהי. הביאותיו לבית
הבחירה (מעשר שני פ"ה מי"ב): עשיתי ככל
אשר צויתני. שמחתי ושמחתי בו: {טו} השקיפה
ממעון קדשך. עשינו מה שגזרת עלינו, עשה
אתה מה שעליך לעשות (ספרי ג.), שאמרת
אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם (ויקרא
כו, ד.) אשר נתת לנו כאשר נשבעת
לאבותינו. לתת לנו, וקיימת ארץ זבת חלב
ודבש: {טז} היום הזה ה' אלקיך מצוך. בכל יום
יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטוית
עליהם: ושמרת ועשית אותם. בת קול מברכתו,
הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה: {יז}
האמרת והאמירך. אין להם עד מוכיח במקרא,
ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה,
הבדלתיו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים,
והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם
סגולה, ומצאתי להם עד, והוא לשון תפארת,
כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים צד, ד.):
{יח} כאשר דבר לך. והייתם לי סגולה (שמות
יט, ה.): {יט} ולהיותך עם קדוש כאשר דבר.
והייתם לי קדושים (ויקרא כ, כו.):

לבכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני
לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא
ראשונה משנעשה דגן, וכתוב מלאתך
ודמעך לא תאחר (שמות כב, כח.), לא
תשנה את הסדר: לא עברתי ממצותיך. לא
הפרשתי ממין על שאינו מין, ומן החדש
על הישן (ולא מן התלוש על המחובר ולא
מן המחובר על התלוש): ולא שכחתי.
מלברכך על הפרשת מעשרות: {יד} לא
אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונן: ולא
בערתי ממנו בטמא. בין שאני טמא והוא
טהור, בין שאני טהור והוא טמא, והיכן
הזהר על כך, לא תוכל לאכול בשעריך
(דברים יב, יז.) זו אכילת טומאה, כמ"ש
בפסולי המוקדשים בשעריך תאכלנו הטמא
והטהור וגו' (שם טו, כב.), אבל זה לא תוכל
לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום
אחר (יבמות עג: מכות יט:): ולא נתתי ממנו
למת. לעשות לו ארון ותכריכין (ספרי ג.).

שאלות לעיון והעפקה

1. מה היא מצוות "ביעור מעשרות"?
2. רש"י מזכיר מילה שמוזכרת גם במצוות הקהל וגם במצוות הפרשת מעשרות, מה המילה?
3. למה המתוודה אומר "עשיתי ככל אשר צויתני"? [רש"י]
4. מי מקבל את המעשרות?

פרשה חמישית - פרשת המלך

בִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ וּיְשַׁבְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי: [טו] שׁוֹם תָּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ בּוֹ מִקֵּרֵב אַחִיךָ תָּשִׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָגְרִי אֲשֶׁר לֹא אַחִיךָ הוּא: [טז] רַק לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים וְלֹא יָשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבּוֹת סוֹסִים וְה' אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד: [יז] וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לִבָּבוֹ וּבְסֹף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד: [יח] וְהָיָה כְּשִׁבְתוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מַלְפָּגֵי הַכְּהֻנִּים הָלוֹזִים: [יט] וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמּוֹר אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם: [כ] לְבִלְתִּי רוּם לִבָּבוֹ מֵאֲחִיו וּלְבִלְתִּי סוֹר מִן הַמִּצְוָה יְמִין וְשְׂמֹאל לְמַעַן יֵאָרֶךְ יָמָיו עַל מַמְלַכְתּוֹ הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: [דברים יז' יד']

רצ"י

תרגם פתשגן, פתר משנה לשון שנון ודבור:
{יט} דברי התורה. כמשמעו:
{כ} ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא: למען יאריך ימים. מכלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחל עד בואי אליך (שמואל-א י, ח.), להעלות עולה וגו', וכתוב ויוחל שבעת ימים (שם יג, ח.), ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שבא שמואל ואמר לו נסכלת כאשר לא שמעת וגו' (שם יג). ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד.), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש: הוא ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא:):

{טז} לא ירבה לו סוסים. אלא כדימרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה, ותעל ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה (מלכים-א י, כט. סנהדרין כא:):
{יז} ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה (שמואל-ב יב, ח.). וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (סנהדרין שם):
{יח} והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאיהוא שתתקיים מלכותו: את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בבית גנזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שם), ואונקלוס

טעם המצווה-מצוות המלך, מתוך גליונות לפרשת השבוע - נחמה ליבוביץ

פסוקים י"ד-כ' - "כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ... וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָהּ... שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ..."
תוספתא סנהדרין ד':

ר' יהודה אומר: שלוש מצוות נצטוו ישראל בביאתן לארץ: נצטוו למנות להם מלך [שנאמר "שום תשים עליך מלך"] ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק. אם כן - למה נענשו בימי שמואל? אלא לפי שהקדימו עליהם.

ר' גהוראי אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא מפני התרעומת, שנאמר "ואמרת אשימה עלי מלך" [בגמרא סנהדרין כ': כנגד תרעומתן של ישראל. רש"י שם: שגלוי לפניו שעתידין להתרעם על כך ולומר "והיינו גם אנחנו..."].

ר' אליעזר בר' יוסי אומר: זקנים שאלו כהלכה, שנאמר "תנה לנו מלך לשפטנו" [שמות א' ח'], אבל עמי הארץ חזרו וקלקלו שנאמר "והיינו גם אנחנו ככל הגויים...".

רפב"ם, הלכות פלכים א' ב':

מאחר שהקמת מלך - מצוה, למה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל? לפי ששאלו בתרעומת ולא שאלו לקיים את המצוה, אלא מפני שקצו בשמואל הנביא.

פרשה שישיית - ברכות וקללות

[א] והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנה ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ: [ב] ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגה כי תשמע בקול ה' אלקיך: [ג] ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה: [ד] ברוך פרי בטנה ופרי אדמתה ופרי בהמתה שגר אלפיה ועשתרות צאנה: [ה] ברוך טנאף ומשארתה: [ו] ברוך אתה בבאף וברוך אתה בצאתה: [ז] שישי יתן ה' את איביה הקמים עליה נגפים לפניך בדרך אחד יצאו אליה ובשבעה דרכים ינוסו לפניך: [ח] יצו ה' אתה את הברכה באסמיה ובכל משלח ידך וברכה בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך: [ט] יקימך ה' לו לעם קדוש באשר נשבע לך כי תשמור את מצות ה' אלקיך והלכת בדרכיו: [י] וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליה ויראו ממך: [יא] והותרה ה' לטובה בפרי בטנה ובפרי בהמתה ובפרי אדמתה אשר נשבע ה' לאבותיה לתת לך: [יב] יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצה בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה: [יג] ונתנה ה' לראש ולא לזנב והיית רך למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות ה' אלקיך אשר אנכי מצוך היום לשמור ולעשות: [יד] ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאל ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: [טו] והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגה: [טז] ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה: [יז] ארור טנאף ומשארתה: [יח] ארור פרי בטנה ופרי אדמתה שגר אלפיה ועשתרות צאנה: [יט] ארור אתה בבאף וארור אתה בצאתה: [כ] ישלח ה' בך את המארה את המהומה ואת המגעת בכל משלח ידך אשר תעשה עד השמדך ועד אבדך מהר מפני רע מעלליך אשר עזבתני: [כא] ידבק ה' בך את הדבר עד פלותו אתה מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה: [כב] יכנה ה' בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון ורדפוה עד אבדה: [כג] והיו שמיה אשר על ראשה נחשת והארץ אשר תחתיה ברזל: [כד] יתן ה' את מטר ארצה אבק ועפר מן השמים ירד עליה עד השמדך: [כה] יתנה ה' נגף לפני איביה בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים תנוס לפניו והיית לזעוה לכל ממלכות הארץ: [כו] והייתה גבלתך למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: [כז] יכנה ה' בשחין מצרים [ובעפלים] ובטחודים ובגרב ובחרס אשר לא תוכל להרפא: [כח] יכנה ה' בשגעון ובערדון ובתמהון לבב: [כט] והיית ממשש בצהדים באשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את דרכיה והיית אף עשוק וגזול כל הימים ואין מושיע: [ל] אשה תארש ואיש אחר [ישגלנה] ישבבנה בית תבנה ולא תשב בו בדם תטע ולא תחללנו: [לא] שורך טבוח לעיניה ולא תאכל ממנו חמור גזול מלפניה ולא ישוב לך צאנה נתנות לאיביה ואין לך מושיע: [לב] בניה ובנותיה נתנים לעם אחר ועיניה ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך: [לג] פרי אדמתה וכל יגיעה יאכל עם אשר לא ידעת והיית רך עשוק ורצוץ כל הימים: [לד] והיית משגע ממדאה עיניה אשר תראה: [לה] יכנה ה' בשחין רע על הברפים ועל השקים אשר לא תוכל להרפא מפני רגלך ועד קדקדה: [לו] יולך ה' אתה ואת מלכה אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיה ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן: [לז] והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהגה ה' שמה: [לח] זרע רב תוציא השדה ומעט תאסוף כי יחסלנו הארבה: [לט] בדרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת: [מ] זיתים יהיו לך בכל גבולה ושמן לא תסוך כי ישל זיתך:

פרשה שישית - ברכות וקללות

[מא] בָּנִים וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא יִהְיוּ לָךְ כִּי יִלְכוּ בַּשָּׂבִי: [מב] כָּל עֵצָה וּפְרִי אֲדָמָתָה יִירָשׁ הַצֶּלְצֵל: [מג] הֲגֵר אֲשֶׁר בָּקָרְךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעֲלָה מַעֲלָה וְאַתָּה תִּרְדּוּ מִטָּה מִטָּה: [מד] הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנּוּ הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב: [מה] וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְדִפְּקוּ וְהִשְׁיִיגוּ עַד הַשְּׁמַדָּה כִּי לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי אֲשֶׁר צִוֵּיךָ: [מו] וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבְזָרְעָךָ עַד עוֹלָם: [מז] תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל: [מח] וְעֲבַדְתָּ אֶת אִיבֶיךָ אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנֶנּוּ ה' בָּךְ בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעִירִים וּבְחָסֵר כָּל וְנָתַן עַל בְּדָל עַל צָוָאָרֶךְ עַד הַשְּׁמִידוֹ אֹתָךְ: [מט] יֵשׂא ה' עָלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר יִדְּאֶה הַנָּשֹׂר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ: [נ] גּוֹי עַז פָּנִים אֲשֶׁר לֹא יֵשׂא פָּנִים לָקֹץ וְנָעַר לֹא יֶחֱן: [נא] וְאָכַל פְּרִי בְהֶמְתָּךְ וּפְרִי אֲדָמָתָה עַד הַשְּׁמַדָּה אֲשֶׁר לֹא יֵשׂאִיר לָךְ דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר שֹׁגֵר אֲלֶפֶיךָ וְעִשְׂתֹּרֶת צֹאנֶךָ עַד הָאֲבִידוֹ אֹתָךְ: [נב] וְהִצִּיר לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ עַד רֶדֶת חֲמַתֶּיךָ הַגְּבוּהֹת וְהַבְּצֻרוֹת אֲשֶׁר אַתָּה בֹטָח בָּהֶן בְּכָל אֶרֶץ וְהִצִּיר לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ בְּכָל אֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹקֶיךָ לָךְ: [נג] וְאָכַלְתָּ פְּרִי בְטֶנֶךָ בְּשׂוֹר בְּנִיָּה וּבְנִתֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבֶיךָ: [נד] הָאִישׁ הָרָדָּה בָּךְ וְהַעֲנֵג מְאֹד תִּרְעַע עֵינָיו וּבְאֲחִיו וּבְאִשְׁתּוֹ חִיקוּ וּבְנִיתוֹ בְּנִיו אֲשֶׁר יוֹתִיר: [נה] מִתַּת לְאַחַד מֵהֶם מִבְּשׂוֹר בְּנִיו אֲשֶׁר יֹאכֵל מִבְּלִי הַשְּׂאִיר לוֹ כָּל בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבֶיךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ: [נו] הָרָדָּה בָּךְ וְהַעֲנֵגָה אֲשֶׁר לֹא נִסְתָּה כִּי רָגְלָה הֵצֵא עַל הָאָרֶץ מִהַתְעַנֵּג וּמִדָּה תִרְעַע עֵינָהּ בְּאִישׁ חִיקָה וּבְבִנָּה וּבְבִתָּה: [נז] וּבְשִׁלְיֹתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבִנָּיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי תֹאכְלֶם בְּחָסֵר כָּל בְּסִטֵּר בְּמִצּוֹר וּבְמִצּוֹק אֲשֶׁר יֵצִיק לָךְ אִיבֶיךָ בְּשְׁעָרֶיךָ: [נח] אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַזֶּה לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא הַזֶּה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ: [נט] וְהִפְלָא ה' אֶת מִכְתָּב וְאֶת מִכְתָּב וְאֶת מִכְתָּב זָרַעַךָ מִכּוֹת גְּדֻלַּת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֻלִּים רַעִים וְנֶאֱמָנִים: [ס] וְהִשִּׁיב בָּךְ אֶת כָּל מִדּוֹה מִצְרִים אֲשֶׁר יִגְדָּת מִפְּנֵיהֶם וְדִבְקוֹ בָּךְ: [סא] גַּם כָּל חֲלִי וְכָל מָכָה אֲשֶׁר לֹא כְּתוּב בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת יַעֲלֶם ה' עָלֶיךָ עַד הַשְּׁמַדָּה: [סב] וְנִשְׁאַרְתָּם בְּמִתִּי מַעַט תַּחַת אֲשֶׁר הִיִּיתֶם כְּנוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֵב כִּי לֹא שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ: [סג] וְהָיָה כְּאֲשֶׁר שָׂא ה' עָלֶיכֶם לְהִיטִיב אֹתְכֶם וּלְהַרְבּוֹת אֹתְכֶם כִּן יֵשִׁישׁ ה' עָלֶיכֶם לְהַאֲבִיד אֹתְכֶם וּלְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם וְנִסְחַתְּם מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: [סד] וְהִפִּיצָהּ ה' בְּכָל הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קֶצֶה הָאָרֶץ וְעֲבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וְאַבְתִּיךָ עַץ וְאֶבֶן: [סה] וּבְגוֹיִם הֵהֱם לֹא תִדְּגִיעַ וְלֹא יִהְיֶה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָךָ וְנָתַן ה' לָךְ שֵׁם לֵב רָגַז וְכִלְיוֹן עֵינָיִם וְדַאבוֹן נֶפֶשׁ: [סו] וְהָיוּ חֲיִיךָ תִּלְאִים לָךְ מִנְּגִיד וּפְחַדָּה לִילָה וְיוֹמָם וְלֹא תִאֱמִין בְּחִיָּיךָ: [סז] בְּבִקְרָתָם תֹּאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בִּקְרָתָם לְכַבֵּךְ אֲשֶׁר תִּפְחֹד וּמִמֶּדְאָה עֵינֶיךָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: [סח] וְהִשִּׁיבָה ה' מִצְרִים בְּאִנְיוֹת בְּדָרֶךְ אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לָךְ לֹא תִסְיִף עוֹד לְרֹאשֶׁתָּה וְהִתְמַכְּרָתָם שָׁם לְאִיבֶיךָ לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קִנְיָה: [סט] אֲלֶה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוֵּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכָרֶת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ מוֹאָב מִלְּבַד הַבְּרִית אֲשֶׁר בְּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: [דברים נח']

פרשה שישיית - ברכות וקללות

רש"י

{כד} מטר ארצך אבק ועפר. זיקא דבתר מטר (תענית ג:), מטר יורד ולא כל צרכו ואין בו כדי להרביץ את העפר, והרוח באה ומעלה את האבק, ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים, ונדבק בהם ונעשה טיט, ומתייבש ומרקיבין: {כה} לזעוה. לאימה ולזיע, שיזועו כל שומעי מכותיך ממך, ויאמרו אוי לנו שלא יבא עלינו כדרך שבא על אלו: {כז} בשחין מצרים. רע היה מאד, לח מבפנים ויבש מבחוץ, כדאיתא בבכורות (מא:): גרב. שחין לח: חרס. שחין יבש כחרס: {כח} ובתמהון לבב. אוטם הלב: {כט} עשוק. בכל מעשיך יהיה ערעור: {ל} ישגלנה. לשון שגל, פילגש, והכתוב כינהו לשבח ישכבנה, (מגילה כה:): ותקון סופרים הוא זה: תחללנו. בשנה הרביעית לאכול פרי: {לב} וכלות אליהם. מצפות אליהם שישבו ואינם שבים, כל תוחלת שאינה באה קרויה כליון עינים: {לז} לשמה. [כמו תמהון] כל הרואה אותך ישום עליך: למשל. כשתבא מכה רעה על אדם, יאמרו זו דומה למכת פלוני: ולשנינה. לשון ושננתם (דברים ו, ז), ידברו בך, וכן תרגומו ולשוני, לשון ספור, ואשתעי: {לח} יחסלנו. יכלנו, ועל שם כך נקרא חסיל, שמכלה את הכל: {מ} כי ישל. ישיר פירותיו, לשון ונשל הברזל (שם יט, ה:): {מב} יירש הצלצל. יעשנו הארבה רש מן הפרי: יירש יעני: צלצל. מין ארבה. ואי אפשר לפרש יירש לשון ירושה, שא"כ היה לו לכתוב יירש, ולא לשון הורשה וגרושין, שא"כ היה לו לכתוב יוריש: {מז} מרוב כל. בעוד שהיה לך כל טוב: {מט} כאשר ידאה הנשר. פתאום, ודרך מצלחת ויקלו סוסיו: לא תשמע לשונו. לא תכיר לשונו, וכן תשמע חלום לפתור אותו (בראשית מא, טו.), וכן כי שומע יוסף (שם מב, כג.), {נב} עד רדת חמתיך. לשון רדוי וכבוש: {נג} ואכלת פרי בטןך בשר בניך וגו' במצור. מחמת שיהיו צרים על העיר, ויהיה שם מצוק עקת רעבון:

{ד} שגר אלפיך. ולדות בקרך, שהבהמה משגרת ממעיה: ועשתרות צאנך. כתרגומו, ורבותינו אמרו (חולין פד:) למה נקרא שמם עשתרות, שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותם, כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים: {ה} ברוך טנאך. פירותיך. דבר אחר טנאך, דבר לח שאתה מסנן בסלים: ומשאתרך. דבר יבש, שנשאר בכלי ואינו זב: {ו} ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם (בבא מציעא קז:): {ז} ובשבעה דרכים ינוסו לפניך. כן דרך הנבהלים לברוח, להיות מתפזרין לכל צד: {כ} המארה. חסרון, כמו צרעת ממארת (ויקרא יג, נב:): המהומה. שגוש, קול בהלות: {כב} בשחפת. שבשרו נשחף ונפוח: ובקדחת. לשון כי אש קדחה באפי (דברים לב, כב.), והוא אש של חולי שהיא חמה מאוד: ובדלקת. חמה יותר מקדחת, ומיני חלאים הם: ובחרחר. חולי המחממו תוך הגוף וצמא תמיד למים, לשון ועצמי חרה מני חרב (איוב ל, ל.), נחר מפוח מאש (ירמיה ו, כט:): ובחרב. יביא עליך גייסות: שדפון וירקון. מכות תבואה שבשדות. שדפון. רוח קדים ירקון. יובש, ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון, קמ"א: עד אבדך. תרגום עד דתיבד, כלומר עד אבוד אותך, שתכלה מאליך: {כג} והיו שמייך אשר על ראשך נחשת. קללות הללו משה מפי עצמו אמרן, ושבהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמעו, וכן נאמר ואם לא תשמעו לי (ויקרא כו, יד.), ותלכו עמי קרי (שם כא.), וכאן הוא אומר לקול ה' אלקיך, ידבק ה' בך, יכנה ה'. הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד, וגם כן בקללה זו הקל, שבראשונות הוא אומר את שמיכם כברזל וארצכם כנחושה (שם יט.), שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, ומתוך כך יהא חורב בעולם, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מרקבת פירותיה, וכאן הוא אומר שמייך נחשת וארצך ברזל, שיהיו שמים מזיעין, אע"פ שלא יריקו מטר מכל מקום לא יהיה חורב של אבדון בעולם, והארץ לא תהיה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, ואין הפירות מרקיבין, ומכל מקום קללה היא, בין שהיא כנחושת בין שהיא כברזל לא תוציא פירות, וכן השמים לא יריקו מטר:

פרשה שישיית - ברכות וקללות

רצ"י

{סז} בבוקר תאמר מי יתן ערב. ויהיה הערב של אמש (סוטה מט.): ובערב תאמר מי יתן בוקר. של שחרית, שהצרות מתחזקותתמיד, וכל שעה מרובה קללתה משלפניה: {סח} באניות. בספינות בשביה: והתמכרתם שם לאויביך. אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות: ואין קנה. כי יגזרו עליך הרג וכליון: והתמכרתם. ולא יתכן לפרש והתמכרתם בלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים, מפני שנאמר אחריו ואין קונה: {סט} לכרות את בני ישראל. שיקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה: מלבד הברית. קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסניי:

טקס מעמד הקהל משנת התשנ"ה

{נד} הרך בך והענוג. הוא הרך הוא הענוג, לשון פינוק, ומהתענג ומרך מוכיח עליהם ששניהם אחד, אע"פ שהוא מפונק ודעתו קצה בדבר מאוס, ימתק לו לרעבונו בשר בניו ובנותיו, עד כי תרע עינובבניו הנותרים מתת לאחד מהם מבשר בניו, אחיהם אשר יאכל. דבר אחר הרך בך, הרחמני ורך הלבב, מרוב רעבתנות יתאכזרו, ולא יתנו מבשר בניהם השחוטים לבניהם הנותרים: {נו} תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה. הגדולים: {נז} ובשלייתה. בניה הקטנים, בכולן תהא עינה צרה כשתאכל את האחד, מליתן לאשר אצלה מן הבשר: {נט} והפלא ה' את מכתך. מופלאות ומובדלות משאר מכות: ונאמנות. ליסרך לקיים שליחותן: {ס} אשר יגרת מפניהם. מפני המכות, כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים, היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם, תדע, שכן כתיב והיה אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך (שמות טו, כו.), אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו: {סא} יעלם. לשון עליה: {סב} ונשאררתם במתי מעט תחת וגו'. מועטין חלוף מרובין: {סג} כן ישיש ה'. את אויביכם (מגילה י:.) עליכם להאביד וגו': ונסחתם. לשון עקירה, וכן בית גאים יסח ה' (משלי טו, כה.): {סד} ועבדת שם אלהים אחרים. כתרגומו, לא עבודת אלהות ממש, אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי עבודת אלילים: {סה} לא תרגיע. לא תנוח, כמו וזאת המרגעה (ישעיה כח, יב.): לב רגז. לב חרד, כתרגומו דחיל, כמו שאול מתחת רגזה לך, (שם יד, ט.) שמעו עמים ירגזון (שמות טו, יד.), מוסדות השמים ירגזו (שמואל-ב כב, ח.): וכליון עינים. מצפה לישועה ולא תבא: {סו} חייך תלואים לך. על הספק. כל ספק קרוי תלוי, שמא אמות היום בחרב הבאה עלינו. ורבותינו דרשו, (מנחות קג:) זה הלוקח תבואה מן השוק: לא תאמין בחיך. זה הסומך על הפלטר:

שאלות לעיון והעמקה

1. כתוב 5 ברכות!

2. מה המשותף לכל

הברכות?

אוסף מקורות הכנה להקהל

הרב חגי כהן רכז רבני בתי ספר במחוז ירושלים